

ROMOVÉ V OSTRAVĚ

Oldřich Solanský

Abstrakt

Autor stručně analyzuje stav romské populace v Ostravě, sumarizuje pozitivní a negativní faktory a navrhuje možná řešení stávajících problémů. Východisko nachází ve vytvoření jednotné koncepce se součinností všech zainteresovaných institucí, která bude problém řešit komplexně s důrazem na vzdělávání a hlavně v neetnizování tzv. romského problému.

Abstract

The author briefly analyses a situation of Roman population in Ostrava, summarizes positive and negative factors and he also suggests possible solutions to present problems. He traces solutions in making a unified conception in cooperation with all interested institutions. This conception will solve the problems globally with accent on education and it will not solve it as an ethnical problem.

Klíčová slova

Romové, romská problematika, adaptace, nezaměstnanost, nižší romská vrstva, etnizace.

Keywords

Roman population, Roman problem, adaptation, unemployment, Roman lower class, ethnical problem.

Velmi problematické je zjistit skutečný počet Romů, žijících v ČR, stejně jako jejich počet na území města Ostravy. Žádná přesná statistická čísla neexistují, proto musíme vycházet pouze z neoficiálních odhadů z různých zdrojů a institucí. Mgr. L. Poláčková odhaduje jejich počet asi na 20 až 30 tisíc, některé zdroje (např. Policie ČR) uvádí 30 až 40 tisíc Romů trvale či přechodně se zdržujících na území města Ostravy. Ať už se budeme přiklánět k těm nejnižším či k těm nejvyšším odhadům, je zřejmé, že počet institucí, které se přímo zabývají sociální prací s Romy v Ostravě, je vzhledem k problémovosti této etnické menšiny nízký. Ačkoliv přirozený přírůstek příslušníků romské národnostní menšiny klesá podobně jako u majoritní populace, je stále v porovnání s ní asi dvojnásobný. I z tohoto důvodu je jasné, že poměr mezi Romy a „neromy“ v Ostravě se v horizontu příštích dvaceti let změní pouze v jejich prospěch (nebude-li výrazně ovlivněn migrací). Přesto, že se evidence počtu Romů v současné době v celé ČR a ani v Ostravě nevede, mohl by být i jejich přibližný počet pro oblast sociální práce (péče) plně dostačující. Co je však mnohem podstatnějším limitujícím činitelem je to, že neznáme podrobnější sociální strukturu romské menšiny v Ostravě. Sociální politika a její nástroje by se měly opírat právě o tuto strukturu.

Základní problémy

Z několika dílčích výzkumů, realizovaných studenty a pracovníky ostravských vysokých škol a z rozhovorů s odborníky na romskou problematiku v Ostravě, můžeme vymezit tyto základní sociální problémy romské menšiny v Ostravě:

- vysoká míra nezaměstnanosti – většinou dlouhodobé
- nízká úroveň vzdělanosti a kvalifikace
- špatné bytové podmínky
- nevyhovující podmínky hygienické a zdravotní
- nižší průměrný věk

- nižší životní úroveň
- problematická školní docházka dětí
- vysoká míra drogové závislosti – především u mládeže
- gamblerství, prostituce a drobná kriminalita
- vysoká míra závislosti na sociálních dávkách
- pocit diskriminace ze strany majoritní (= většinové) populace

Všechny tyto problémy jsou vzájemně propojeny a je velmi obtížné určit, který z nich má prioritní charakter. Zabývat se dílčím řešením jednotlivých problémů považují však za jeden ze zásadních omylů (kterého se také dopouštěly vlády minulého režimu), neboť tzv. romský problém je problémem komplexním a nelze jej vyřešit např. pouze sociální pomocí.

Co lze realizovat v Ostravě v rámci řešení tohoto závažného problému?

Možnosti

Je samozřejmé, že romský problém se netýká všech Romů v Ostravě. Odborníci na romskou problematiku odhadují, že asi 1/4 ostravské romské populace je plně adaptována (přizpůsobena) na podmínky současné společnosti a nepocítuje většinu výše uvedených základních problémů. Jedná se tedy asi o 3/4 ostravských Romů, kteří vykazují konkrétní dílčí adaptační problémy, ekonomický úpadek a sociální sestup. Zcela specifickou skupinu pak tvoří ještě romské děti a mládež.

Pozitivní faktory

- progresivní demografická struktura příslušníků romské národnostní menšiny (více dětí a mládeže a nižší průměrný věk než u majoritní populace)
- silná sociální solidarita (soudržnost) v rámci romské rodiny i celé komunity
- racionální přístup Romů k životu - maximalizace zisku při minimalizaci nákladů
- romské organizace, působící v Ostravě: - ROI, Společenství Romů na Moravě, Demokratická unie Romů, Oktáva Ochto, Sdružení Olašských Romů, Občanské sdružení OPAT
- další organizace a sdružení, které se v Ostravě romskou problematikou zabývají – např. Člověk v tísni, Občanské sdružení Vzájemné soužití, Občanské sdružení Společně – Jekhetane, Občanské sdružení Živá naděje, Občanské sdružení S.T.O.P. Salesiánské středisko Don Bosco, Romské křesťanské společenství Radost, CENTRUM a další
- členství Romů v městských zastupitelských orgánech (v Ostravě v obvodních městských radách)
- projekty zaměřené na rozvoj romské komunity, týkající se vzdělávání, sociální práce, bytové situace, prevence kriminality atd. (např. finanční podpora romských žáků středních škol)
- působení pedagogických asistentů (= pomocník učitele), terénních a zdravotně - terénních asistentů a sociálních asistentů
- zkušenosti odborníků na romskou problematiku, kteří v Ostravě jsou a mají zájem o spolupráci

Negativní faktory

- horší zdravotní stav romské populace
- vyšší procento drogově závislých
- vyšší procento gamblerů (= závislých na výherních automatech)
- častější výskyt drobné kriminality
- vysoká míra nezaměstnanosti Romů
- velmi špatná úroveň bydlení romských rodin
- nedůvěra většiny Romů k majoritní populaci a ke státním institucím

- omezené možnosti Romů na trhu práce: - nízká, popř. žádná kvalifikace, neochota většiny firem zaměstnávat Romy kvůli jejich časté pracovní nespolehlivosti, konkurence přistěhovalců (hlavně Ukrajinců) v tradičně romských pomocných a výkopových pracích, práce načerno
- sociální struktura není tak heterogenní jako u majoritní populace, ale výrazně v ní převažuje tzv. nižší romská vrstva, kde se všechny nejzávažnější sociální problémy kumulují, a právě tato vrstva se dostává do stavu permanentní závislosti na sociální pomoci
- uvnitř romské komunity existuje jen minimální sociální kontrola regulace rizikového chování
- děti z nižší romské vrstvy se už rodí do prostředí, kde způsob života není akceptovatelný současnou společností, ale tyto děti zcela přirozeně považují toto prostředí za normální a přenášejí ho později i do vlastních sekundárních rodin
- neúplných rodin je v romské menšině více než u majoritní populace
- opuštěné či zanedbávané romské děti, umístěné v dětských domovech, nachází náhradní rodinnou výchovu v romských rodinách jen velmi výjimečně
- motivace ke vzdělání je u romských dětí a mládeže všeobecně nižší než u dětí a mládeže v majoritní populaci
- rodiče z nižší romské vrstvy se zajímají o prospěch a chování svých dětí ve škole, jakož i o docházku do ní mnohem méně, než by bylo žádoucí
- většina příslušníků romské nižší vrstvy není motivována k sociálně-ekonomickému a kulturnímu vzestupu – své postavení považuje za tradiční a přirozené
- většina příslušníků romské vyšší vrstvy se distancuje od problémů romské vrstvy nižší a stejně tak i od případné pomoci těmto lidem
- oficiálním představitelům Romů v politické a veřejné sféře jde často více o své zviditelnění než o skutečné řešení problémů
- příslušníci romské nižší vrstvy mají velké problémy při jednání s úřady i se zařízeními sociální pomoci. Jejich jednání je značně nestandardní – problémy s dodržováním provozní doby a úředních hodin, neschopnost věcně vyjádřit svůj požadavek či problém, křik, nadávky apod.

Co by se dalo změnit

- zlepšit a posílit komunikaci s romskými organizacemi, kterým Romové důvěřují více než organizacím a institucím majority, a jejich prostřednictvím uplatňovat určitý vliv především na nižší romskou vrstvu
- v lokalitách města s vyšším zastoupením romských dětí a mládeže vybudovat více hřišť a dalších zařízení pro volnočasové aktivity (nikoli však „centra pro volný čas“, kde jsou pouze nevýherní automaty, které jsou hlavně pro romské děti a mládež pouze přípravou pro pozdější hraní na automatech výherních)
- zvýšit nabídku veřejně prospěšných prací ve vztahu k romské mládeži
- vytvářet a podporovat projekty, umožňující společnou činnost romské a neromské mládeže
- hledat alternativní způsoby zaměstnávání Romů
- podněcovat a motivovat firmy a podnikatelské subjekty k upřednostňování zaměstnávání ostravských Romů před zaměstnáváním přistěhovalců
- posílit romskou politickou a správní reprezentaci na úrovni města
- více Romů zapojit do služeb městské pořádkové policie
- celkově zapojit Romy více do života města
- více se snažit přesvědčit romskou komunitu o tom, že úřady práce, policie i veřejná správa dělá pro ně vše, co je v jejich silách
- odbourat stereotypy úředníků veřejné správy při jednáních s romskými klienty, často totiž tito úředníci negativně stigmatizují (označují) romského klienta už předem a znemožňují tak pozitivní komunikaci

- důrazně zasahovat proti procedurální diskriminaci Romů za strany institucí a státních organizací (včetně sociálních)
- vytvářet projekty zaměřené také na přípravu a výchovu majoritní populace k tolerantnímu soužití s romskou národnostní menšinou
- veškerou sociální práci organizovat komplexně ve vztahu k tzv. romskému problému a nikoliv pouze dle problémů dílčích

Možná řešení

Vytvořit koncepci spolupráce sociálních odborů, bytových odborů a neziskových organizací a pověřit odpovědnou osobu (placeného pracovníka), který bude tuto koncepci řídit.

Neetnizovat řešení romského problému. Základní problém nižší romské vrstvy totiž nespočívá v tom, že jsou Romové, ale v tom, že žijí na hranici chudoby ve špatných bytových, hygienických a sociálních podmínkách s nízkou kvalitací a vysokou nezaměstnaností.

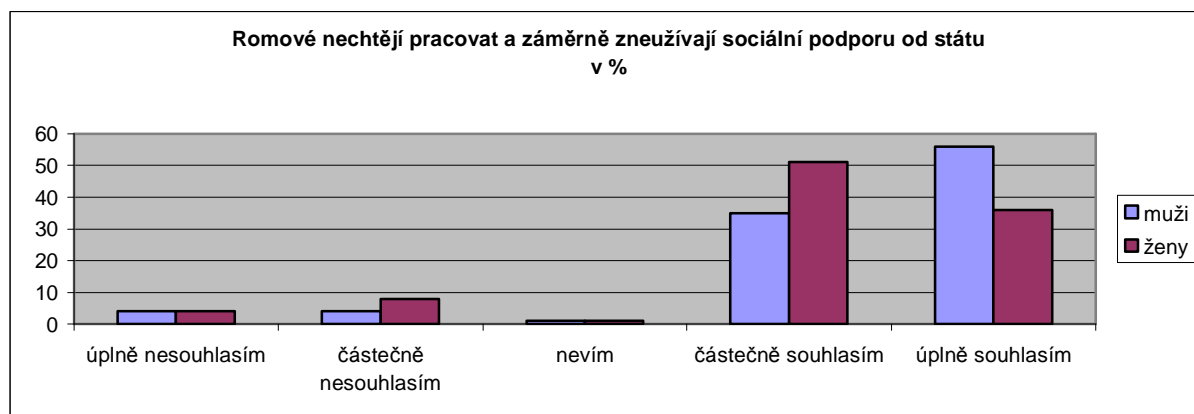
Sociální pomoc směřovat dlouhodobě především ke strategiím rozvoje vzdělávání romských dětí a mládeže.

Veškerou sociální pomoc organizovat z hlediska komplexního řešení romského problému. Bez vzájemné součinnosti ostatních odborů a dalších institucí či organizací (státních i nestátních) se většina dílčí pomoci mine účinkem.

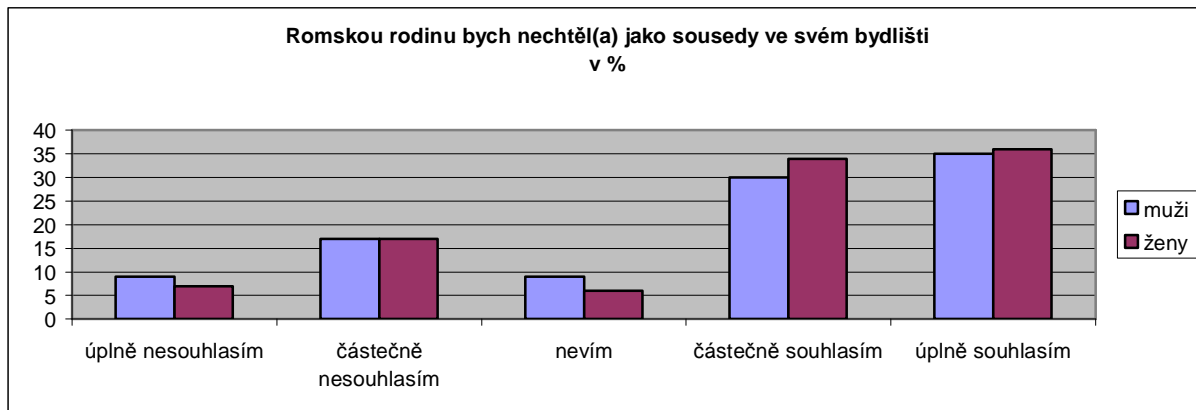
Na závěr uvádím ještě několik dokreslujících informací o tom, jak vnímá romské etnikum ostravská majoritní populace.

Výzkum, který jsme provedli s J. Leskovjanem před pěti lety, měřil míru souhlasu či nesouhlasu s dvaceti vybranými výroky, které se týkaly soužití ostravské majoritní populace s Romy. Během dvou týdnů jsme oslovili přes 4 000 náhodných chodců v ulicích města Ostravy (převážně na Masarykově náměstí) a zhruba každý dvanáctý byl ochoten se k připraveným výroky vyjádřit. Tak jsme získali vzorek 353 respondentů. (222 žen a 131 mužů, 17 – 79 let, věkový průměr 36 let). Výběr alespoň některých hodnocení ostravské veřejnosti uvádím v grafické podobě zde:

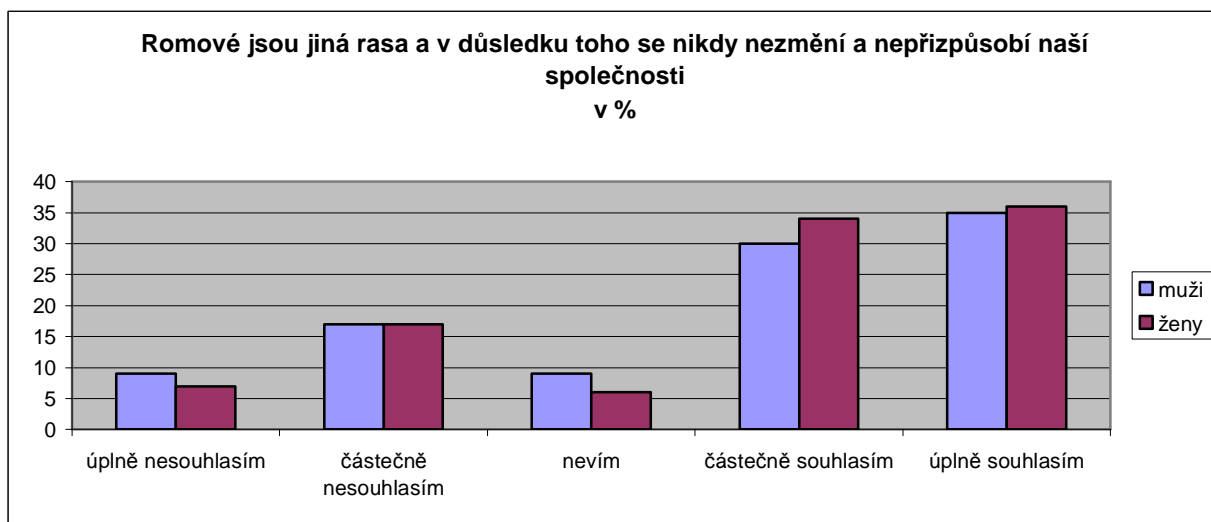
Graf č. 1 :

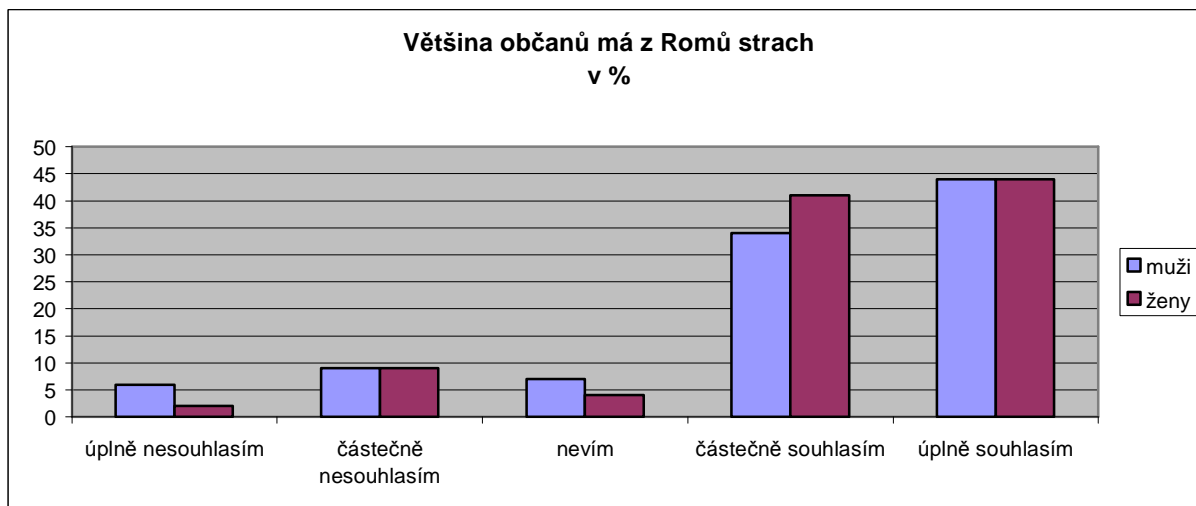
Graf č. 2:

Graf č. 3:

Graf č. 4:

Použitá literatura

1. Burjanek, A.: Sociodemografické charakteristiky romské populace. MU FSS, Brno 2000.
2. Haišmann, T.: Romové v České republice. Socioklub, Praha 1999.
3. Leskovjan, J.: Percepce romského etnika u majoritní společnosti. DP FF OU, Ostrava 2001.
4. Matoušek, O. a kol. : Sociální práce v praxi. Portál, Praha 2005.
5. Paulík, K. a kol. : Uplatnění věd o člověku v sociální práci. OU FF, Ostrava 2005
6. Schneiderová, A., Solanský, O., Pobořil, M.: Sociodemografická východiska. In: Sociálně demografická analýza města Ostravy v návaznosti na rozvoj sociálních služeb. Ostrava 2002.
7. Solanský, O.: Romové. Osoby sociálně nepřizpůsobené. In: Sociálně demografická analýza města Ostravy v návaznosti na rozvoj sociálních služeb. Ostrava 2002.
8. Šišková, T.: Menšiny a migranti v České republice. Portál, Praha 2001.
9. Tomeš, I.: Sociální politika – teorie a mezinárodní zkušenost. Socioklub, Praha 2001.
10. Vašečka, I.: Sociálně potřební v romské menšině. MU FSS, Brno 2000.

Kontaktní adresa

PhDr. Oldřich Solanský
Ekonomická fakulta, VŠB TU Ostrava
Sokolská třída 33
701 21 Ostrava 1
tel.: 597 321 731
email: Oldrich.solansky@vsb.cz, o.solansky@email.cz